

Zaak C-176/23**Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie****Datum van indiening:**

21 maart 2023

Verwijzende rechter:

Tribunal Specializat Mureș (bijzondere rechter Mureș, Roemenië)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

2 maart 2021

Verzoekende partij:

UG

Verwerende partij:

SC Raiffeisen Bank SA

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Hoger beroep ingesteld tegen een uitspraak van de Judecătoria Sighișoara (rechter in eerste aanleg Sighișoara, Roemenië) tot verwerping van het beroep van verzoeker in eerste aanleg, thans appellant (hierna: „verzoeker”) strekkende tot vaststelling van het oneerlijke karakter van enkele bedingen in een met verweerster in eerste aanleg, thans geïntimeerde (hierna: „verweerster”) gesloten kredietovereenkomst. Het verzoek om een prejudiciële beslissing betreft de werkingssfeer van richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (hierna: „richtlijn 93/13”).

Voorwerp en rechtsgrondslag van het verzoek om een prejudiciële beslissing

Krachtens artikel 276 VWEU wordt verzocht om uitlegging van artikel 1, lid 2, van richtlijn 93/13, gelezen in het licht van de twaalfde en dertiende overweging van die richtlijn.

Prejudiciële vragen

1) Moeten de voorschriften van artikel 1, lid 2, van richtlijn 93/13/EEG betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten, die is omgezet in nationaal recht bij artikel 3, lid 2, van Legea nr. 193/2000, republicată, privind clauzele abuzive în contractele încheiate între profesioniști și consumatori (wet nr. 193/2000, zoals opnieuw bekendgemaakt, betreffende oneerlijke bedingen in overeenkomsten tussen verkopers en consumenten; hierna: „wet nr. 193/2000”),

in het licht van met name de twaalfde en dertiende overweging van die richtlijn,

maar ook rekening houdend met de artikelen 80 en 81 van de Ordonanța de urgență a Guvernului (OUG) nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori (spoeddecreet nr. 50/2010 betreffende consumentenkredietovereenkomsten; hierna: „OUG nr. 50/2010”),

bij toepassing ervan aldus worden uitgelegd dat zij er niet aan in de weg staan dat nationale rechters de mogelijkheid hebben om ook het vermoedelijk oneerlijke karakter te onderzoeken van contractuele bedingen in addenda bij kredietovereenkomsten die tussen verkopers en consumenten zijn gesloten vóór de inwerkingtreding van dit spoeddecreet met kracht van wet, te weten krachtens artikel 95 van OUG nr. 50/2010, indien deze uitdrukkelijk zijn aanvaard door de consument, overeenkomstig artikel 40, lid 1, van OUG nr. 50/2010 betreffende consumentenkredietovereenkomsten, of moeten zij worden geacht stilzwijgend van rechtswege te zijn aanvaard, overeenkomstig artikel 40, lid 3, van OUG nr. 50/2010?

2) Indien de eerste vraag bevestigend wordt beantwoord, druist het dan in tegen [de in de eerste vraag bedoelde mogelijkheid], op basis van de hierboven uiteengezette voorwaarden en in de omstandigheden van het bij de nationale rechter aanhangige geschil, dat nationale rechters oordelen dat de uitdrukkelijke aanvaarding van het addendum dat is opgesteld overeenkomstig artikel 40, lid 1, en krachtens artikel 95 van OUG nr. 50/2010 betreffende consumentenkredietovereenkomsten, automatisch leidt tot de conclusie dat over [dit addendum] is onderhandeld en dat eventuele vermoedens dat de daarin opgenomen bedingen oneerlijk zijn bijgevolg niet mogen worden onderzocht?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht en rechtspraak van het Hof

Richtlijn 93/13, twaalfde, dertiende en vijftiende overweging, artikel 1, lid 2, artikel 2, eerste alinea, onder b), artikel 6, lid 1, artikel 7, lid 2, en artikel 8.

Arresten van 9 juli 2020, Banca Transilvania (C-81/19, EU:C:2020:532); 14 maart 2019, Dunai (C-118/17, EU:C:2019:207); 20 september 2018, OTP Bank en OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750); 20 september 2017, Andriciuc e.a. (C-186/16, EU:C:2017:703), en 10 september 2014, Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189).

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Legea nr. 193 din 6 noiembrie 2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori (wet nr. 193 van 6 november 2000 betreffende oneerlijke bedingen in overeenkomsten tussen verkopers en consumenten; hierna: „wet nr. 193/2000”), met name artikel 1, artikel 2, leden 1 en 2, artikel 3, lid 2, en de artikelen 6, 12 en 14. Deze wet, die richtlijn 93/13 omzet in nationaal recht, bepaalt in artikel 3, lid 2, dat „de bepalingen van deze wet niet van toepassing zijn op contractuele bedingen op grond van andere van kracht zijnde normatieve handelingen”.

Legea nr. 289 din 24 iunie 2004 privind regimul juridic al contractelor de credit pentru consum destinate consumatorilor, persoane fizice (wet nr. 289 van 24 juni 2004 betreffende de wettelijke regeling voor consumentenkredietovereenkomsten met consumenten die natuurlijke personen zijn; hierna: „wet nr. 289/2004”). Artikel 8 van deze wet, in de ten tijde van de ondertekening van de kredietovereenkomst toepasselijke versie, bepaalt onder meer dat in de kredietovereenkomst het bedrag van de jaarlijkse effectieve rente en de voorwaarden waaronder dit kan worden gewijzigd, moeten worden vermeld. Dit artikel is bij Ordonanța de urgență nr. 174 din 19 noiembrie 2008 pentru modificarea și completarea unor acte normative privind protecția consumatorilor (spoeddecreet nr. 174 van 19 november 2008 tot wijziging en aanvulling van bepaalde normatieve handelingen betreffende consumentenbescherming) aldus gewijzigd dat in de kredietovereenkomst moet worden vermeld „hoeveel de rentevoet bedraagt, om welk type rentevoet het gaat (vast of variabel) en, in geval van een variabele rentevoet, dat de kredietgever geen enkele hand heeft in de schommelingen van de rentevoet, dat zij [het gevolg zijn van] schommelingen van de in de overeenkomst opgenomen referentie-indexen of van wetswijzigingen die [wijzigingen van de rentevoet] noodzakelijk maken”.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50 din 9 iunie 2010 privind contractele de credit pentru consumatori (spoeddecreet nr. 50 van 9 juni 2010 betreffende consumentenkredietovereenkomsten; hierna: „OUG nr. 50/2010”), met name de artikelen 37, 80, 81 en 95. Dit spoeddecreet is ingetrokken door wet nr. 289/2004.

Artikel 37 van OUG nr. 50/2010, in de op het hoofdgeding toepasselijke versie, bepaalt onder meer dat bij kredietovereenkomsten met een variabele rentevoet „de rentevoet moet worden gekoppeld aan de schommelingen van de referentie-indexen Euribor/Robor/Libor/BNR [Nationale Bank van Roemenië], afhankelijk van de valuta van het krediet, waarbij de kredietgever een bepaalde vaste marge mag optellen, die voor de gehele duur van de overeenkomst ongewijzigd blijft”.

Overeenkomstig artikel 40, lid 1, van OUG nr. 50/2010 zijn „contractuele bedingen die de kredietgever het recht geven de contractuele bedingen eenzijdig te wijzigen zonder dat een addendum wordt opgesteld, dat door de consument wordt aanvaard, verboden”. Lid 3 van dit artikel bepaalt dat „in geval van bij wet

opgelegde wijzigingen, het niet ondertekenen door de consument van de in lid 1 bedoelde addenda als stilzwijgende aanvaarding wordt beschouwd [...]”.

In zijn oorspronkelijke versie bepaalde artikel 95 van OUG nr. 50/2010 het volgende:

„(1) Voor lopende overeenkomsten zijn de kredietgevers verplicht om binnen een termijn van negentig dagen na de datum van inwerkingtreding van dit spoeddecreet de overeenkomst in overeenstemming te brengen met de bepalingen van dit spoeddecreet.

(2) Lopende overeenkomsten moeten binnen een termijn van negentig dagen na de datum van inwerkingtreding van dit spoeddecreet door middel van addenda worden gewijzigd.

[...]

(5) Het niet ondertekenen van de in lid 2 bedoelde addenda door de consument wordt als een stilzwijgende aanvaarding beschouwd”.

Dit spoeddecreet is ter goedkeuring voorgelegd aan het Roemeense parlement dat voornoemd artikel 95 bij Legea nr. 288 din 28 decembrie 2010 (wet nr. 288 van 28 december 2010; hierna: „wet nr. 288/2010”) als volgt heeft gewijzigd:

„De bepalingen van dit spoeddecreet zijn niet van toepassing op overeenkomsten die op de datum van inwerkingtreding ervan reeds lopen [...]”.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 19 din 29 martie 2019 pentru modificarea și completarea unor acte normative (spoeddecreet nr. 19 van 29 maart 2019 tot wijziging en aanvulling van bepaalde normatieve handelingen), met name de artikelen II en XI.

Codul civil (Roemeens burgerlijk wetboek), met name de artikelen 993, 994, 1088 en 1092.

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure in het hoofdgeding

- 1 Op 23 maart 2007 hebben partijen een kredietovereenkomst met variabele rentevoet gesloten waarbij verweerster aan verzoeker een bedrag van 15 300 Zwitserse frank (CHF) heeft geleend met een aflossingstermijn van 156 maanden.
- 2 Volgens punt 1.1 van die overeenkomst moest verzoeker een provisie voor beheer van het krediet van 300 CHF betalen, wat overeenkomt met 2 % van het geleende bedrag. Volgens punt 3.3 van die overeenkomst bedroeg de rentevoet bij het sluiten van de overeenkomst 5,9 % per jaar, maar kon verweerster die rentevoet wijzigen afhankelijk van de ontwikkelingen op de financiële markt. De nieuwe rentevoet moest aan verzoeker worden meegedeeld.

- 3 Op 10 september 2010 is verzoeker in kennis gesteld van de wijziging van de betrokken kredietovereenkomst. In wezen heeft verweerster in deze kennisgeving verklaard dat de wetgever, bij OUG nr. 50/2010, bepaalde wijzigingen had voorgeschreven voor alle met consumenten gesloten kredietovereenkomsten, met name wat betreft de bedingen inzake de structuur van de variabele rentevoet, die moest worden gekoppeld aan een objectieve index afhankelijk van de valuta van de lening, waarbij een vaste marge voor de kredietinstelling werd opgeteld. Voor leningen in CHF was de index de zesmaandse Libor.
- 4 Op 29 december 2017 heeft verzoeker beroep ingesteld waarbij hij in wezen heeft verzocht dat het oneerlijke karakter van de bedingen in de punten 1.1 en 3.3 van de kredietovereenkomst werd vastgesteld.
- 5 Verweerster heeft in haar memorie van antwoord betoogd dat niet kan worden onderzocht of de betrokken bedingen al dan niet oneerlijk zijn en heeft daarvoor artikel 4, lid 6, en artikel 3, lid 2, van wet nr. 193/2000 aangevoerd. In dit verband heeft verweerster ten eerste benadrukt dat de betrokken bedingen betrekking hadden op de bepaling van het voorwerp van de overeenkomst en op de gepastheid van de vergoeding in verhouding tot de verrichte diensten, en ten tweede dat de variabele rentevoet van het krediet voortvloeit uit een addendum bij de kredietovereenkomst dat de bepalingen van OUG nr. 50/2010 weerspiegelt.
- 6 Bij uitspraak van 10 juni 2020 heeft de Judecătoria Sighișoara het beroep van verzoeker verworpen op de door verweerster aangevoerde gronden. Tegen die uitspraak heeft verzoeker hoger beroep ingesteld bij de verwijzende rechter.

Voornaamste argumenten van de partijen in het hoofdgeding

- 7 Verzoeker betoogt dat het spoeddecreet met kracht van wet, OUG nr. 50/2010, bepalingen bevat die er uitsluitend op gericht zijn meer consumentenbescherming te bieden. Deze bepalingen zijn echter onjuist opgenomen in de betwiste kredietovereenkomst, aangezien geen rekening is gehouden met de feitelijke situatie op het tijdstip van sluiting van de kredietovereenkomst, maar met de situatie op een tijdstip kort voor de inwerkingtreding van OUG nr. 50/2010, toen de rentevoet in de overeenkomst reeds was vastgesteld op basis van vermoedelijk oneerlijke bedingen.
- 8 Verweerster betoogt dat de rechtsgevolgen van het oorspronkelijke beding in punt 3.3 van de overeenkomst hebben opgehouden te bestaan op de datum waarop het addendum van 10 september 2010 rechtsgevolgen is beginnen te sorteren. Dit beding is vervangen door het thans geldende beding waarbij de rentevoet van het krediet is gekoppeld aan een verifieerbare referentie-index, namelijk de zesmaandse Libor, waarbij de vaste marge wordt opgeteld. Verweerster heeft dus voldaan aan de dwingende bepalingen van OUG nr. 50/2010 en de wijze waarop zij heeft gehandeld is door de Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor (nationale autoriteit voor consumentenbescherming, Roemenië) passend geacht, zoals blijkt uit een brief van deze autoriteit van 5 oktober 2010.

Korte uiteenzetting van de motivering van de prejudiciële verwijzing

- 9 De verwijzende rechter is van oordeel dat de vraag of het oneerlijke karakter van de contractuele bedingen die de bepalingen van OUG nr. 50/2010 weerspiegelen, al dan niet mag worden onderzocht, moet worden geanalyseerd in het licht van richtlijn 93/13 en de relevante rechtspraak van het Hof.
- 10 Volgens de verwijzende rechter heeft het Hof dienaangaande benadrukt dat artikel 1, lid 2, van richtlijn 93/13 restrictief moet worden uitgelegd, omdat het een uitzondering vormt op de regeling ter bescherming van consumenten tegen oneerlijke contractuele bedingen. Deze uitsluiting van de werkingssfeer van de richtlijn vindt namelijk haar rechtvaardiging in het gewettigde vermoeden dat de nationale wetgever een evenwicht tussen alle rechten en plichten van de partijen bij bepaalde overeenkomsten tot stand heeft gebracht.
- 11 Om na te gaan of een contractueel beding een besluit met kracht van wet weerspiegelt in de zin van de genoemde bepaling, is de verwijzende rechter van mening dat hij moet nagaan of de betrokken bepalingen van nationaal recht voor de contractpartijen gelden zonder dat deze dienaangaande enige keuze hebben, en tevens of deze bepalingen bij gebreke van andersluidende bedingen van toepassing zijn, wanneer de partijen geen andere regeling zijn overeengekomen.
- 12 De verwijzende rechter merkt op dat de Roemeense wetgever het noodzakelijk heeft geacht kredietovereenkomsten tussen verkopers en consumenten door middel van OUG nr. 50/2010 te regelen, zodra hij had vastgesteld dat de eerdere wetgeving ontoereikend was om consumenten adequaat te beschermen tegen de natuurlijke neiging van verkopers om gebruik te maken van hun overwicht aan ervaring en aan concrete mogelijkheden om contractuele voorwaarden met een mogelijk oneerlijk karakter op te leggen. De wetgever heeft dus getracht de mogelijkheid voor verkopers om misbruik te maken als gevolg van het ontbreken van regelgeving betreffende kredietovereenkomsten met variabele rentevoet tussen hen en consumenten weg te nemen.
- 13 In zijn oorspronkelijke versie voorzag artikel 95 van OUG nr. 50/2010 in een mechanisme waarbij kredietinstellingen dergelijke dwingende bepalingen onmiddellijk moesten uitvoeren, ook met betrekking tot lopende kredietovereenkomsten. Die overeenkomsten moesten dus worden gewijzigd door middel van een addendum, dat ter ondertekening aan de consument moest worden verstrekt. Aangenomen werd dat het niet ondertekenen van het addendum een stilzwijgende aanvaarding van de voorwaarden ervan inhield. De verwijzende rechter wijst er echter op dat de wetgever heeft nagelaten de mogelijkheid te regelen om daadwerkelijk te onderhandelen over de contractuele bedingen waarop de wijzigingen betrekking hebben. Hoewel dit mechanisme bij wet nr. 288/2010 tot goedkeuring van OUG nr. 50/2010 is afgeschaft, heeft de afschaffing ervan voor de onderhavige zaak te laat plaatsgevonden, aangezien het betrokken addendum aan verzoeker was verstrekt en hij werd geacht het te hebben ondertekend.

- 14 In deze omstandigheden twijfelt de verwijzende rechter eraan of de relevante bepalingen van OUG nr. 50/2010 voldoen aan het vereiste van een vermoeden van evenwicht tussen alle rechten en plichten van de partijen bij bepaalde overeenkomsten. Voorts twijfelt de verwijzende rechter of de contractuele bedingen in het betrokken addendum in overeenstemming zijn met de bepalingen van OUG nr. 50/2010, aangezien in de contractuele bedingen essentiële gegevens en informatie ontbreken aan de hand waarvan verzoeker de draagwijdte van de door hem aangegane verplichtingen had kunnen begrijpen.
- 15 De verwijzende rechter beklemtoont ook op dat in artikel 37 van OUG nr. 50/2010 alleen de opgelegde structuur van de variabele rentevoet van de overeenkomst wordt vastgelegd, in de vorm van een objectieve referentie-index en een vaste marge. Deze laatste geeft uitdrukking aan de contractuele belangen van de verkoper, terwijl de index buiten de wil van beide contractpartijen om evolueert. Die index kan in de tijd echter aanzienlijke schommelingen vertonen en het is de verkoper die deze het best in zijn voordeel kan benutten, omdat hij meer ervaring heeft en beter kan anticiperen dan een oplettende en redelijk voorzichtige consument. De verwijzende rechter twijfelt dan ook of de bepalingen van dit artikel buiten de wil van de contractpartijen om of ambtshalve kunnen worden toegepast, zonder akkoord tussen de partijen.
- 16 Dienaangaande preciseert deze rechter dat de verkopers bij de vaststelling van de variabele rentevoet van de kredietovereenkomst door middel van het addendum dat de bepalingen van OUG nr. 50/2010 weerspiegelt, rekening hebben gehouden met de structuur van de variabele rentevoet op een wijze die alleen voor hen gunstig was, op basis van de specifieke omstandigheden van dat ogenblik, aangezien de waarde van de referentie-indexen op het ogenblik van de inwerkingtreding ervan uitzonderlijk laag was. Zij hebben het verschil tussen deze indexen en de rentevoet van de overeenkomsten omgezet in de vaste marge waarop zij recht hadden en die hun door de wetgever was toegekend. Aangezien de referentie-indexen alleen opwaarts konden evolueren, volgde de variabele rentevoet dezelfde tendens, uitsluitend in het voordeel van de verkoper en duidelijk ten nadele van de consument.
- 17 Zo onttaardde de goede bedoeling van de wetgever om een betere regeling voor het beschermen van consumenten tot stand te brengen, bij de daadwerkelijke uitvoering van OUG nr. 50/2010 in een kennelijke verzwakking van de contractuele positie van die consumenten.
- 18 Ten slotte wijst de verwijzende rechter erop dat volgens de nationale rechtspraak ter zake niet kan worden onderzocht of contractuele bedingen als die welke in het hoofdgeding aan de orde zijn, al dan niet oneerlijk zijn. Bijgevolg is het volgens de verwijzende rechter niet mogelijk om over dergelijke bedingen te onderhandelen en evenmin om te voorzien in adequate waarborgen om een eventuele onrechtmatige toepassing door verkopers van de regelgevende bepalingen die in deze bedingen worden weerspiegeld, aan te kaarten.